

Parkinson sykdom med demens

Og andre lignende tilstander

Hilde Risvoll
Spesialist i nevrologi

1

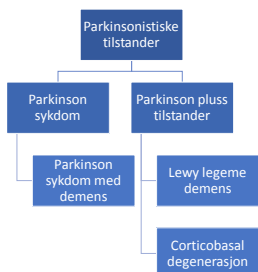

2

Parkinson sykdom

- 7000-8000 pasienter i Norge
- 1-2% av befolkningen over 60 år
- Mulige risikofaktorer
  - Arv
  - Giftstoffer
  - Hodeskade

3

Stadier

Vanlige muskulære symptomer

- Skjelving
- Stivhet
- Unaturlige langsomme bevegelser
- Nedsatt spontanitet
- Ubalanse

Ikke muskulære symptomer

- Kognitiv svikt
- Psykiske plager
- Smerter
- Autonome forstyrrelser
- Seborroisk eksem
- Fatigue
- Nedsatt luktesans
- Underernæring

Psykiske plager

- Depresjon
- Angst
- Søvnforstyrrelser
  - Oppstykket søvn
  - REM søvn forstyrrelser
- Hallusinasjoner

7

On-off

- Respektere pasientens medisinerings-tider
- Pasienten kan stoppe helt opp
- Alt føles forferdelig
- Tiden pasienten har det bra er on- blir kortere
- Aktivitet når pasienten er on

8

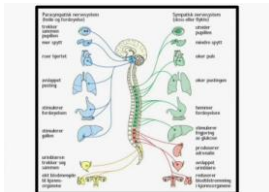

Forstyrrelser i autonome nervesystem

- Vannlatingsproblemer
- Obstpasjon
- Ortostatisme
- Svette
- Impotens

9

Demens ved Parkinson sykdom

- 10-15 % har mild kognitiv svikt ved diagnosetidspunkt
- 80-90 % utvikler demens til slutt
- 90% av Parkinson pasienter i sykehjem har demens
- Faretegn for demensutvikling
  - Depresjon
  - Synshallusinasjoner
  - Atypiske muskulære symptom

10

Demenssymptomer ved Parkinson sykdom

- Tenker saktere
- Nedsatt rom-retningsans
- Vanskelig for å planlegge
- Lett for å miste tråden
- Tap av motivasjon
- Snakker sent og hakkete
- Nedsatt hukommelse
- Nedsatt impuls kontroll

11

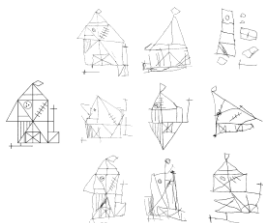

Rom-retningsvansker

12

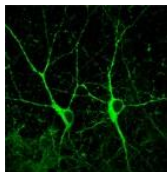

Kjemiske stoffer i hjernen som er endret ved Parkinson sykdom med demens

- Dopamin
- Acetylkolin
- Noradrenalin

13

Acetylkolin

- Hukommelsesprosessen
- Acetylkolinesterase hemmere
  - Exeleon
  - Aricept

Noradrenalin

- Oppmerksomhet
- Våkenhet
- Ikke medikamentell behandling

14

Parkinsonmedisin tilfører dopamin

- Bevegelser
- Belønning
- Velvære
- Matinntak
- Hormoner og autonom regulering
- Kognisjon

15

Bivirkninger av parkinsonmedisin

- Forvirring
- Kognitiv forverrelse
- Hallusinasjoner
- Søvn
- Agitasjon
- Angst
- Paranoiditet
- Nedsatt impuls kontroll
  - Hyperseksualitet
  - Gambling
- Overdoserings symptom
- Forverret balanse
- Ortostatisme
- Kvalme
- Svette
- Tørr munn
- Impotens
- Nedsatt appetitt

16

17

Hva er verst?

For personen som er syk

- Urinlekasje
- Smerter
- Følelse av å være «off»
- Ikke være selvstendig
- Miste funksjon
  - Gå på ski
  - Spise uten å søle
  - Seksualfunksjon

For pårørende og helsepersonell

- Kognitive problemer
- Mistenksomhet
- Aggresjon
- Søvnvansker
- Besvimelser
- Avhengighet
- Apati
- Økt seksuell interesse
- Spillegalenskap

18

Råd i behandlingen av parkinsonmedisin

- Øke doserings hyppigheten
- Depotpreparat om kvelden
- Morgenmedisin mens du ennå ligger i senga
- Forenkle behandlingen
- Aldri bråseponer behandlingen
- Mer parkinsonmedisin kan bedre smerte

19

Mange muligheter for å behandle Parkinsonpasienter med medisiner

- **Behandling for psykose**
  - Leronex, 12,5 mg-100 mg
- **Behandling for søvnvansker**
  - REM søvn forstyrrelse
    - Rivotril 0,5 mg-2 mg
  - Oppstykket søvn/døgnrytme
    - Circadin
- **Behandling for sikling**
  - Scopoloderm plaster
  - Botox
- **Behandling for depresjon**
  - Cipralext/Cipramil vanlige retningslinjer
- **Behandling for angst**
  - Benzodiazepiner
- **Behandling for lavt blodtrykk**
  - Florinef 0,1-0,2 mg.

20

Smerte

- **Muskel- og skjelettsmerte**
  - Bedres av Parkinsonmedisin
  - Paracet
  - Fysioterapi
- **Dystoni**
  - Botox
  - Baklofen
  - Lithium

Fig. 1: Left side striatal toe

21

Så hva kan man gjøre?

- Medikamentendringer bør skje kontrollert
- Ett og ett medikament om gangen
- Innleggelse ved medikamentendring om mulig
- Forberede personen selv og pårørende på denne prosessen på forhånd
- Vurdere hvor i livsløpet personen er
- På slutten av livet bør prinsipper for «sistehjelp» brukes

23

Ikke medikamentell hjelp fra helsepersonell

- **Undervisning/informasjon**
  - Pasient: demensskole/møteplass for mestring
  - Pårørende: pårørendeskole/Tid for å være ung
  - Demensteam eller spesialisthelsetjenesten
- **Logoped**
  - Svelgvansker
  - Taletrening
- **Fysioterapeut**
  - Trening
  - Smerte

24

Ikke medikamentell hjelp fra helsepersonell

- Ernæringsfysiolog
  - Undervekt og overfølsomhet for protein
- Ergoterapeut
  - Tilrettelegging i hjem i forhold til romretningsvansker
  - Ganghjelpemidler
  - Sikkerhetsutstyr i hjemmet: brann, alarm, lyspunkter
  - Kognitive hjelpemidler

25

Hjelp til pasient og pårørende

- Avlastning for pårørende/aktivisering for pasienten
  - Dagplass
  - Aktivitetsvenn
  - Hjemmetjeneste
  - Sykehjem
- Skaffe personen selv og familien støtte
  - Demensforeningen/Parkinsonforeningen
  - Individuell plan

26

Ikke medikamentelle tiltak mot lavt blodtrykk

Unngå:

- Store måltider
- Varme
- Væskemangel
- Mange medisiner
  - Vanndrivende
  - Blodtrykksmedisin
  - Flere andre hjertemedisiner
  - Parkinson medisin

Husk:

- Drikke rikelig (1,5-2 l vann daglig)
- Øke saltinntak (6-10g NaCl daglig)
- Heve fotenden av sengen om natten
- Høye elastiske strømper
- Trening til toleransegrensen
- Bruk motmanøvre
  - Krysse bena
  - Tækestensjon
  - Stramme lårmuskler

27

Trening bedrer helsen

- Bevegelighet
- Balanse
- Depresjon
- Obstipasjon
- Livskvalitet
- Påvirke sykdomsforløpet

28

Trening

Tone Sundal Hansen 50 år

- Er du langsam – tren eksplosivt og hurtig
- Er du stiv i rygg og ledd – tren bevegelighet
- Er du svak – tren styrke
- Har du lut holdning - tøy muskler på framsiden og styrk de på baksiden
- Har du dårlig utholdenhet – tren lunge og sirkulasjonssystem

29

Rehabiliteringsopphold

30

Kost

- Obstipasjon
- Svelgvansker
- Underernæring
- Protein?
- Omstridt om enkelte typer næringsstoff virker beskyttende

31

Ikke medikamentelle tiltak ved obstipasjon

- Rikelig væske
- Mosjon
- Fiber
- Seponere medikamenter som forverrer forstoppelse

32

Årsak til underernæring

- Tygge og svelgeproblemer
  - Muskelstivhet
  - Nedsatte bevegelighet
  - Klarer ikke å fordele maten rundt i munnen
  - Spytt
- Tremor forbruker mye energi
- Rom-retningsvansker
- Nedsatt luktesans
- Nedsatt initiativ

33

Konsekvenser av underernæring

- Reduserer muskelmengde og styrke
- Øker risikoen for fall
- Svekker immunforsvaret
- Avkalker skjelettet
- Forverrer forstoppelse
- Forverrer kognitiv svikt

34

Tiltak ernæring

- Energi- og næringstett kost
- Tette og små måltider fordelt utover dagen
- Delikat utseende mat
- Ulike regler i forhold til medisiner
  - Noen med mat
  - Noen ikke

35

Vanlige feil i omsorgen

- Tror ikke personen har demens fordi han husker fra dag til dag
- Tar ikke hensyn til on-off faser
- Legger ikke nok til rette for aktivitet
- Hindrer ikke underernæring
- Tar for lite hensyn til at personer med Parkinson tåler stress dårlig

36

Utredning

- Klinikk (hva man kan se)
- Nevropsykologisk test
- SPECT(PET)
- DAT scan
- MR cerebri:
  - Ikke spesifikt i forhold til denne diagnosen

37

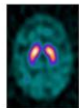

Datscan

DaTSCAN in DLB

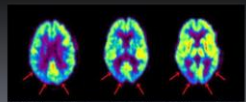
Normal DaTSCAN

DaTSCAN in DLB - Decreased dopamine transporter in the striatum

SPECT/PET

Lewy Body Dementia: SPECT and PET

PET PET demonstrating decreased uptake in the occipital lobes in addition to posterior hypoperfusion (blue, bilaterally symmetric).

Silverman et al., Semin Nucl Med 38:251-261, 2008

Baystate Medical Center
The Tufts University School of Medicine
Education & Research

38

Lewy legeme demens

- Demens+
  - Fluktuerende mentale evner med varierende oppmerksomhet og våkenhet
  - Tilbakevendende synshallusinasjoner
  - Parkinsonisme

39

Trekk som støtter diagnosen Lewy legeme demens

- Falltendens
- Besvimelse
- Kortvarig uforklarlig bevissthetstap
- Uttalt autonom svikt
- REM søvn forstyrrelse
- Overfølsomhet for antipsykotisk medisin
- Vrangforestillinger
- Andre hallusinasjoner

40

---

1 års regel

- Hvis de parkinsonistiske symptomer oppsto mer enn ett år før demenssymptomene, blir tilstanden klassifisert som Parkinsons sykdom med demens
- Hvis ikke Lewy legeme demens

41

Tiltak Lewy legeme demens

- Som Parkinson med demens, men:
- Kan kanskje ikke bruke Parkinsonmedisin eller bare lave doser
- Ennå mer forsiktig med medisin mot psykoser
- Tilstanden kan svinge mer
- Har status som en person med demens, ikke en person med Parkinson
- Acetylkolinesterase hemmere har ikke indikasjon

42

Kortikobasal degenerasjon

- Ailien hand
- Dystoni i ekstremiteter
- Demens av frontal type
- Svelgvansker
- Afasi
- Apraksi
- Myokloni
- Lite tremor
- Lite eller ingen respons på parkinson medisin

43

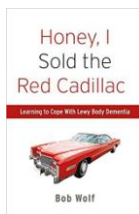

Hvis du vil lære mer

44

Takk for meg!

45
